

Aan: Internet Consultatie (<https://www.internetconsultatie.nl/experimentenwetstembiljetten>)
CC: Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Kiesraad

Apeldoorn, 1 oktober 2019

Betreft: Tijdelijke experimentenwet nieuwe stembiljetten

Beste lezer, Geachte minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

Experimenteren met verkiezingen moet ten alle tijden voorzichtig gebeuren. Ze dienen eerlijk te verlopen. Reguliere verkiezingen trouwens ook!

In aanvulling op een voorgaande reactie op een consultatie aangaande experimenten mbt. de Kieswet (3 april 2015: <https://www.internetconsultatie.nl/experimentnieuwstembiljet/reactie/791bf0b1-733c-4eb3-bd69-016de3758d53>). Deze is ook hier integraal van toepassing.

Wij maken middels deze consultatie onze bezwaren kenbaar jegens de vermelde '**Artikel 3. Afwijken van de Kieswet**', omwille:

(Het artikelgewijze hierbij, zoals in de Memorie van Toelichting, is ons te vrijblijvend. Wij wensen een kaderstelling in de tekst van de wet. Daarom stellen we voor de genoemde artikelen te schrappen als onderdeel zijnde van het experiment.)

1. De vermelding van "J12". Dit is cruciaal in de hoofdelijke verantwoordelijkheid dat het stembureau nodig heeft om controleerbaar te zijn door hen die daar een stem uit brengt of heeft gebracht. Hun rol behoeft geen aanpassing. Alleen uitbreiding is mogelijk wel wenselijk. "J12 lid 5 en 6" zou onveranderd moeten blijven.
2. De vermelding van "J16". Hier wordt geen onderscheid gemaakt tussen de leden. "J16 lid 2, 3 en 4" dienen omwille de controleerbaarheid gehandhaaft te blijven ten alle tijd.
3. De implicite vermelding van "J19" en "J31". Een experiment anders verwoord dan met een *algemene maatregel van bestuur* lijkt ons zeer ongewenst en ondermijnt in potentie het wettelijk kader van ieder experiment... en de uitslag. Dit geldt ook voor "Y24" en "Y39".
4. De implicite vermelding van "J20". Wanneer de kiezers niet meer "een keuze kunnen maken uit de kandidaten over wie de stemming moet geschieden", dan zijn het geen verkiezingen meer. Ook dient het herleidbaar te zijn "de naam van het vertegenwoordigd orgaan waarvoor de verkiezing geldt". Ook "Ya 30 lid 3" voorziet hierin.
5. Zoals u al merkt zijn er vele artikelen in de Kieswet waar een bepaalde garantstelling vanuit voort komt die niet zonder terplekke verantwoording "te grabbel gegooid" mogen worden. Ter overvloedige stippen we nog aan:
 - "J25", want de identiteit van de kiesgerechtigde moet vast te stellen zijn.
 - "J27", de kiesgerechtigde heeft het recht om zich (eenmalig) te vergissen en dat moet ter plekke te herstellen zijn.
 - "J29", het moet mogelijk blijven om tot "niet-stemmen" over te gaan, cq. "blanco".
6. Ten alle tijden moet er de mogelijkheid zijn om (mondeling) bezwaren in te brengen zoals geregeld in "N9 lid 1" en "N10 lid 1", aangevuld met "P21 derde lid". Zonder deze grond en medewerking, kunnen kiesgerechtigden geen onregelmatigheden melden en laten opnemen in het proces verbaal.
7. Het vertegenwoordigd orgaan moet de mogelijkheid hebben om opnieuw tot telling over te gaan. Zonder "V4 lid 4 en 5" evenals "T9" is de uitslag onherroepelijk, ook wanneer er mogelijk

twijfels over het juiste verloop bestaan. En "T11" zorgt bij de verkiezing voor de Eerste Kamer der Staten-Generaal er voor dat er überhaupt een proces verbaal is.

8. "Y2". Duh! Zonder de koppeling van de procedure van de verkiezingen voor het Europees Parlement aan die van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, dan zouden er een meervoud aan bepalingen moeten worden gesteld. Deze experimenteer ruimte mag niet voort komen doordat die koppeling wordt losgelaten.

Al deze artikelen in de Kieswet waarborgen een bepaalde garantie met betrekking tot de "vertrouwbaarheid", zoals Plasterk dat noemde. De experiment-ruimte is te ruim gesteld en eigenlijk niet gemotiveerd. Derhalve dienen deze artikelen in de Kieswet geen onderdeel te zijn van deze *experimentenwet nieuwe stembiljeten*. Vooral ook omdat ze amper tot niet betrekking hebben tot stembiljetten an sich.

9. Omdat de *Memorie van Toelichting* niet beperkend is opgesteld, moet moet ook worden aangestipt dat digitaal stemmen als pandora's doos gezien mag worden. Wijlen-verondersteld Arjen Kamphuis (e.a.) zette zich in om de "vertrouwbaarheid" van digitaal stemmen te vergroten en te ageren tegen de onvolwassen technologie die werd toegepast. De technologische ontwikkelingen van de laatste 20 jaar bieden (nog altijd) niet veel hoop. Het is onwenselijk om dit onderdeel te laten zijn van een volgend experiment binnen het kiesrecht.

10. Door de wijze waarop **Model 1: Stembiljet per partij met namen van kandidaten** wordt beschikbaar gesteld aan de kiesgerechtigden, is het stemgeheim niet meer te waarborgen. Immers het is zichtbaar op welke partij die persoon stemt.

11. Bij **Model 2: Stembiljet met partijen en kandidaatnummers** is het zeer verleidelijk om op de grondwettelijk niet bestaande politieke partij te stemmen en de stem op de kandidaat achterwege te laten. Vooral ook omdat het niet direct duidelijk is WIE de kandidaat onder dat nummer is, en/of de menselijke fout van stemmen op spookkandidaat zeer groot is.

Beide vermelde modellen zijn niet toereikend. Er zijn zeer veel haken en ogen. Toch willen we ons positief uitspreken over toevoeging van logo's van partijen (zoals bij briefstemmen vanuit het buitenland).

met oprechte groet,

Sent G. Wierda
voorzitter

P.S. 12. Eveneens zijn wij van mening dat – wanneer Nederland toch gaat experimenteren met de Kieswet – dat de kiesdrempels en vergelijkbare ongelijkheden en privileges ter discussie gesteld moeten (mogen) worden. Hier informeren we u graag over.

13. Wij zien graag verkiezingen tegemoet die daadwerkelijk iedere Nederlander gelijkelijk recht geeft te kiezen en worden gekozen; en op gelijke voet te worden benoemd; dat discriminatie op politieke gezindheid niet is toegestaan; en dat deze grondwetsbepalingen (art. 4, 3, 1, 59 Gw) als voorwaarden geldt van alles, wat verder het kiesrecht en de verkiezingen betreft.

14. Derhalve wijzen we u ook op het bezwaarschrift aangehecht bij de recente kandidaatstelling voor het Europees Parlement (zie <https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/proces-verbalen/2019/pvs-zittingen-kiesraad/pv-zitting-geldigheid-lijsten-en-lijstnummering-15-04/proces-verbaal-geldigheid-en-nummering-kandidatenlijsten---ep-verkiezingen-2019-15-04-2019>). Als experiment, zien we graag een verkiezing zonder de willekeur of privileges voortkomende uit "H12", "P7 lid 2 jo. Y2", "P6-P8" omdat verkiezingen momenteel niet gelijkelijk zijn, omdat politieke partijen momenteel niet gelijkelijk zijn.